

ANOTACIJOS

ISSN 1392–2831 Tautosakos darbai XXXVII 2009

Dainos. Vieux chants lituaniens, [sudarytoja] Gražina Krivickienė, [dailininkas] Viktoras Petravičius, [parengė Danutė Krištopaitė, melodijas užrašė Adomas Gaidamavičius, melodijas parengė Laima Burkšaitienė], 2-asis leidimas, Vilnius: „Krantų“ redakcija, [2008]. – 216 p.

1948 metais Fraiburge buvo išleistas lietuvių liaudies dainų rinkinys, pasak leidiniui patarimą rašiusio Jono Balio, atspindintis „apytikrį suvalkiečių žemės kampo dainų vaizdą“. Kalbama apie Gražinos Krivickienės-Gustaitytės sudarytą jos mamos Elzbitos Gustaitienės dainų knygą *Dainos. Vieux chants lituaniens*, tik po 60-ies metų antruoju, atnaujintu ir melodijomis papildytu leidimu pasirodžiusį Vilniuje. Iš viso leidinyje skelbiama 90 dainų, sugrupuotų į devynis daugiau ar mažiau savarankiškus teminius skyrelius: „Mūs mažiukai piemenukai“, „Tu mano motinėle“, „Sunku našlaitėlei an svieto gyventie“, „Žydi bernelis mano širdelėj“, „Auginai dukrelę ne sau, ne sau“, „Malu malu viena“, „Bevelyčia penkis šešis išsigerti“, „Puolė vuods iš aržuolo“, „Į karužę jojau, į pulkelį stojau“. Skelbiami kūriniai atspindi visus pagrindinius lietuvių liaudies dainų žanrus: vestuvines, karines-istorines, darbo, vaišių, meilės ir kitas dainas.

G. Krivickienė lietuvių folkloristikoje gerai žinoma asmenybė (aptariamasis knygos leidimas skiriamas jos 100-osioms gimimo ir 10-osioms mirties metinėms pažymėti). Kilusi iš Liudvinavo krašto (Marijampolės r.), 1944 metais su šeima pasitraukusi į Vokietiją, vėliau persikėlusį į Jungtines Amerikos Valstijas, ji visą gyvenimą puoselėjo savo krašto, o tiksliau – savo mamos, puikios suvalkiečių dainininkės, dainas ir kitą lietuvių folklorą. Rengė dainų publikacijas. Reikšmingas jos tautosakinis darbas – 1970

metais Amerikoje išleistas dainų apie Vilnių rinkinys *Vilnius lietuvių liaudies dainose* (Lietuvoje ši knyga perleista 1992 m.). G. Krivickienės surinktų dainų rankraštiniai rinkiniai šiuo metu saugomi Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Lietuvių tautosakos archyve.

Antrąjį *Dainos. Vieux chants lituaniens* leidimą inicijavo tautosakininkė Danutė Krištopaitė. Ji kruopščiai peržiūrėjo visus skelbiamus kūrinius, redagavo kalbą, sudarė žodynelį bei parašė išsamų įvadą „Ištikimybė tėvynei ir jos dainoms“. Įdomu, kad šioje knygoje savo palydimaisiais tekstais „susitinka“ du žymūs ir kūrybingi lietuvių folkloristai: D. Krištopaitė ir J. Balys, kuris, kaip užsiminta pradžioje, parašė „Pratartį“ pirmajam leidimui.

D. Krištopaitei talkino etnomuzikologė Laima Burkšaitienė, parengusi spaudai melodijas. Pirmasis knygos leidimas melodijų neturėjo, jos buvo tik vėliau parengtos kaip rankraštinis knygos priedas. Todėl ypač svarbu, kad antrajame leidime dainoms sugražintas tikrasis – skambantis jų pavidalas. Pasak L. Burkšaitienės, „melodijos ne tik patikslino poetinio posmo struktūrą, bet ir išryškino melodinių bei poetinių eilučių ribas“ (p. 173).

Iš pirmojo leidimo į vilnietiškaįjį perėjo ir Viktoro Petravičiaus iliustracijos, labai gražiai papildančios knygos folklorinį pavidalą. Pažymėtina, kad šio dailininko darbais iki šiol iliustruojami įvairūs folkloro leidiniai. Kaip *Dainos. Vieux chants lituaniens* skelbiama straipsnyje „Petravičius, „Dainos“ ir lie-

tuvio siela“ teigia Aleksis Rannitas, „tada, kai Petravičius labiausiai pasiduoda lietuvių liaudies meno įtakai, gimsta tikriausi jo kūrybingo talento perlai“ (p. 200).

Nauju leidimu paskelbtos G. Krivickienės surinktos ir perdainuotos mamos dainos reikšmingos tiek kaip gražus regioninio

folkloro rinkinio pavyzdys, tiek kaip gyvai pratęsiama dainingos šeimos tradicija, juo labiau kad ji tęsta itin nepalankių istorinių aplinkybių fone. Šių dainų kelionė iš žodinės folklorinės tradicijos į rašto pasaulį išties ėjo neįtikėtinais ilgu ir vingiuotu keliu: iš Liudvinavo per Fraiburgą į Vilnių...

Vita Ivanauskaitė

Vincas Češkevičius. Iš tikrovės ir iš pasakų, sudarytoja Aldona Češkevičiūtė-Vaičiūnienė, [prisiminimus parengė Jonas Mačiulis, tekstus iš V. Češkevičiaus tautosakos paveldo atrinko ir parengė Gražina Kadžytė], leidyklos vyr. redaktorius Sigitas Birgelis, konsultantas Petras Maksimavičius, Puńsk: „Aušros“ leidykla, 2008. – 168 p.

Neseniai Punsko „Aušros“ leidykla išleido Vinco Češkevičiaus knygą *Iš tikrovės ir pasakų*. Joje publikuojamos medžiagos autorinės teisės priklauso Aldonai Češkevičiūtei-Vaičiūnienei ir Lietuvių literatūros ir tautosakos institutui.

Vinco Češkevičiaus vardas nebuvo nežinomas lietuvių tautosakos tyrinėtojams ir jos mėgėjams. Pirmieji jo surinktus ir pateiktus tautosakos rinkinius galėjo rasti Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Lietuvių tautosakos archyve, o antrieji – pasiskaityti jo pasakų Kosto Aleksyno parengtoje knygoje *Stebuklingas žodis* (Kaunas, 1985). Češkevičius buvo prisimenamas tautosakos apžvalgoje, įrašomas į tautosakos pateikėjų sąrašus. Ypač entuziastingas jo gerbėjas buvo mūsų žymusis folkloristas Jurgis Dovydaitis. Jis skatino Češkevičių sekti sakmes ir pasakas į magnetofoną, jas užrašinėti. Dalį jo pasakojimų garbusis etnologas pats perrašė mašinėle. J. Dovydaičio valia Češkevičiaus surinkti turtai atsidūrė minėtame archyve. Straipsnyje „Žymus lietuvių tautosakos pateikėjas Vincas Češkevičius“ (žr. *Liaudies kūryba*, t. 2, Vilnius, 1974, p. 154–160) J. Dovydaitis pirmasis apibūdino Češkevičiaus gyvenimo kelią, jo, kaip tautosakos pateikėjo, talento esmę, surinktų kūrinių vertę ir prasmę.

Viena Češkevičiaus kūrybos dalis, taip pat inspiruota J. Dovydaičio, plačiau nebuvo žinoma – jo prisiminimų, įvairių pasakojimų

iš savo gyvenimo sąsiuviniai buvo saugomi pateikėjo dukters, žinomos pedagogės A. Češkevičiūtės-Vaičiūnienės namuose. Įsisiūbavus įvairių prisiminimų skelbimo vajui, jai vis dažniau kildavo mintis paviešinti tėvo užrašus. Kadangi didžioji ir vertingiausia šių prisiminimų dalis lietė vadinamojo Suvalkų trikampio lietuvių kovas už šio krašto išlikimą Lietuvos jurisdikcijoje ir gyvenimą Lenkijos okupuotame krašte prieškariu, A. Češkevičiūtė-Vaičiūnienė kreipėsi į Punsko „Aušros“ leidyklą. Ši sutiko išleisti, tik prašė į knygą nedėti Češkevičiaus užrašytų tautosakinių kūrinių, mat ne per seniausiai leidykla buvo išleidusi žinomo Lenkijos lietuvių veikėjo Juozo Vainos tautosakos rinkinį *Nuo Punsko iki Seinų* ir nenorėjo pasikartojimo.

Tačiau, pradėjus rengti Češkevičiaus knygą, paaiškėjo, kad, atmetus pasikartojimus, mėgėjiškus Lietuvos istorijos epizodų atpasakojimus, nereikšmingus intarpus apie autoriaus buitį, jai neužteks vien prisiminimų. Be to, jų leksika, sakinių struktūra, jau paveikta bendrinės lietuvių kalbos arba bent noro prisiderinti prie jos, negalėjo atskleisti tik Seinų kraštui būdingos kalbėsenos, jos sunkiai žodžiais nusakomos tarties bei intonacijos. Reikėjo to krašto dvasios, o ją perteikti galėjo tik amžinai gyvas iš amžių glūdumos atėjęs žodis. Reikėjo Češkevičiaus pateiktos tautosakos, sulaukusios tokio puikaus mūsų garsiųjų folkloristų įvertinimo. Be to, J. Vaina ir Češkevi-